

1. VTNKA specializuoto Jūrinio arbitražo teismo statusas ir veiklos pagrindai

1.1. VTNKA specializuotas Jūrinio arbitražo teismas yra visiškai nuo nieko nepriklausomai pačių ūkio subjektų – konkretaus jūrinio-komercinio sandorio ir iš jo kilusio ginčo šalių arbitražiniu susitarimu *ad hoc* (tam kartui) sudarytas ir nuolatinės arbitražo institucijos – VšĮ Vilniaus tarptautinio ir nacionalinio komercinio arbitražo (sutrumpintai – VTNKA arba Vilniaus arbitražas) administruojamas trečiųjų tipo specialios kompetencijos arbitražo teismas-tribunolas (angl. *arbitral tribunal of special competence*), vykdamas Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo (toliau – LR KAI), kitų teisės aktų nustatytas ir sprendžiamas ginčo šalių arbitražiniu susitarimu deleguotas arbitravimo-teismines funkcijas, reikiamas tam kilusiam tarp jų ginčui išnagrinėti ir išspręsti tame jų sudarytame specializuotame Jūrinio arbitražo teisme.

1.2. Tarptautinio jūrinio verslo ginču laikomas esminis (pačių šalių pastangomis neišsprendžiamas) ūkio subjektų nesutarimas, kilęs iš jų sudaryto tarptautinio jūrinei ūkinei-komercinei veiklai sandorio (čarterio, kontrakto, kitokios sutarties) arba iš nesutartinio tarptautinio (deliktinės atsakomybės ar kt.) su jūriniu-ūkine veikla susijusio civilinio-teisinio santykio, kurio bent viena iš ginčo šalių (ieškovas ar atsakovas) yra užsienio šalies ūkio (teisės) subjektas – juridinis arba fizinis asmuo ar jų jungtinis darinys, arba ginčo dalykas (objektas) kitaip yra sietinas su dalyvavimu ginčijamame teisiniame santykyje užsienio ar tarptautinio elemento.

1.3. Vidinio jūrinio verslo ginču laikomas esminis (pačių šalių pastangomis neišsprendžiamas) ūkio subjektų nesutarimas, kilęs iš jų sudaryto šalies viduje jūrinei ūkinei-komercinei veiklai sandorio (laivo frachtavimo, statybos, remonto ar kt. jūrinės sutarties), arba iš vidinio nesutartinio (deliktinės atsakomybės ar kt.) su jūriniu-ūkine veikla susijusio civilinio-teisinio santykio, kurio visos šalys (ieškovas, atsakovas, tretysis suinteresuotas asmuo) yra Lietuvos ūkio subjektai – juridiniai ir (arba) fiziniai asmenys ar jų jungtiniai dariniai, o ginčo dalykas (objektas) yra Lietuvos Respublikos jurisdikcijoje.

1.4. Organizuojant ir administruojant jūrinio verslo ginčų išnagrinėjimo procedūras ir vykdamas su jomis susijusias organizacines-tvarkomąsias ir procesines funkcijas, VTNKA Sekretoriatas ir arbitražo teismas vadovaujasi LR Civilinio proceso kodekso (toliau – LR CPK) ir LR KAI (Žin., 2012, Nr.76-3932) nuostatomis, taip pat jų pagrindu parengtais, Lietuvos arbitražo asociacijos (LAA) patvirtintais, LR Seimo kanceliarijos Teisės aktų registre (TAR) nustatyta tvarka įregistruotais (paskelbtais) ir taikytiniais konkrečioms tarptautinio ir vidinio verslo (komerciniams) ginčams išspręsti arbitražo procedūrų reglamentais: TKA Reglamento ir jo I Priedo taisyklėmis, kai ginčas yra tarptautinio verslo, arba NKA Reglamento ir jo I Priedo taisyklėmis, kai ginčas yra vidinio (nacionalinio) pobūdžio.

1.5. Arbitražo teismas (vienasmenis ar kolegialus), sudarytas (paskirtas) konkrečiam tarptautinio jūrinio verslo ginčui išnagrinėti ir išspręsti, priimdamas savo arbitražinius-teisminius sprendimus vadovaujasi ginčijamo sandorio (kontrakto) ir jam reguliuoti bei ginčui išspręsti taikytinos teisės (ginčo šalių pasirinktos valstybės teisinės sistemos) materialinės teisės nuostatomis, o nesant šalių susitarimo dėl taikytinos teisės, taip pat sprendžiant vidinio jūrinio verslo ginčą – vadovaujasi ginčijamo sandorio (kontrakto, sutarties), LR Civilinio kodekso (toliau – LR CK), kitų Lietuvos nacionalinės, Europos Sąjungos ir tarptautinės privatinės teisės aktų, reguliuojančių jūrinės-ūkinės veiklos teisinius santykius, materialinės teisės nuostatomis tiek, kiek jos taikytinos sprendžiamo ginčo atvejui ir suderinamos su įstatymiais (LR CK 1.5 str., LR CPK 3 str.) teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais.

1.6. Šalims pasirinkus jūrinės-ūkinės veiklos ginčui išspręsti arbitražo *ad hoc* tvarką pagal UNCITRAL Arbitražo reglamentą ir esant jų pavedimui VTNKA veikti arbitrus skiriančiosios institucijos teisėmis, arba bet kuriai iš ginčo šalių pasirinkus šią instituciją atstovauti jos interesams ar teikti pagalbą UNCITRAL Reglamento 5-6 str. nustatytais teisiniais pagrindais, VTNKA Sekretoriatas kompetentingas suteikti reikiamas arbitražo *ad hoc* procedūros organizavimo ir arbitražo teismo aptarnavimo paslaugas (veikiant minėto UNCITRAL Arbitražo reglamento bei jo „A“ ir „B“ prieduose nustatytų teisinių galimybių ribose) ir siūlo pasinaudoti kompetencija specialistų, įrašytų į LAA ir Lietuvos laivų statytojų ir remontininkų asociacijos (toliau – LLSRA) sprendimais patvirtintą jūrinio verslo ginčams išspręsti rekomenduojamų arbitrų sąrašą.

1.7. Esant abiejų ginčo šalių raštu pareikštam pageidavimui, bet koks jūrinio verslo ginčas gali būti išnagrinėtas *online* (nuotolinio arbitravimo procedūros) būdu ir išspręstas LR KAI ir TKA Reglamento arba NKA Reglamento nustatyta tvarka pačių šalių sudarytame ir VTNKA administruojamame specializuotame Jūrinio arbitražo teisme.

1.8. Rekomenduojamais arbitrais tarptautinio ir vidinio jūrinio verslo (veiklos) ginčams nagrinėti ir išspręsti LAA ir LLSRA siūlo nepriekaištingos reputacijos aukštos profesinės kvalifikacijos Lietuvoje ir užsienio šalyse reziduojančius teisės specialistus ir jūrinės-ūkinės veiklos praktikus-profesionalus (laivybos įmonių administratorius, vadybininkus, laivų kapitonus, šturmanus, ekonomistus, inžinierius ir kt.), iš asmeninės darbinės patirties jūrinės-ūkinės veiklos sektoriuje žinančius kylančių ten verslo ginčų ypatumus, jų galimo išsprendimo būdus ir metodus.

1.9. Esant bet kurios ginčo šalies ar abipusiam jų suinteresuotumui sureguliuoti (pašalinti) bet koki jūrinės-ūkinės veiklos nesutarimą mediacijos ar kitokios tarpininkavimo-taikinamosios procedūros būdu (be valstybinių teismų ar arbitražo įsikišimo ir jų sprendimų privalomojo vykdymo jurisdikcijos), VTNKA Sekretoriatas kompetentingas suteikti tarpininkavimo-sutaikinimo procedūros organizavimo paslaugas (pagal LAA arba UNCITRAL patvirtintas taikinamųjų procedūrų taisykles) ir siūlo pasinaudoti kompetencija specialistų, įrašytų į

LAA ir LLSRA sprendimais patvirtintą jūrinės-ūkinės veiklos sektoriuje kylantiems verslo nesutarimams sureguliuoti rekomenduojamų mediatorių (tarpininkų) sąrašą.

2. Jūrinio verslo ginčai, teisingi VTNKA specializuotam Jūrinio arbitražo teismui

2.1. VTNKA administruojamam specializuotam Jūrinio arbitražo teismui teisingi tarptautinio ir vidinio jūrinio verslo ginčai, kilę iš šių rūšių komercinių sandorių (sutarčių, kontraktų) ir iš nesutartinių (deliktinės atsakomybės ir kt.) su jūrine-ūkine veikla susijusių civilinių-teisinių santykių:

- 1) ginčai, kilę iš jūrinės prekybos (prekių ir jūrinių paslaugų pirkimo–pardavimo) ir tiekimo sandorių;
- 2) ginčai, kilę iš laivų frachtavimo, nuomos (įskaitant lizingo) sandorių;
- 3) ginčai, kilę iš laivų statybos, remonto, renovacijos ir rekonstrukcijos sandorių;
- 4) ginčai, kilę iš keleivių ir krovinių vežimo jūrinio transporto priemonėmis sandorių;
- 5) ginčai, kilę iš laivų ar kitokių navigacinių priemonių įkeitimo ir draudimo sandorių;
- 6) ginčai, kilę iš laivų panaudojimo tyrimo darbams, turizmo ir kitoms jūrinėms reikmėms sandorių;
- 7) ginčai, kilę iš laivų, baržų ir kitų plaukiojančių objektų buksyravimo ir dispačo sandorių;
- 8) ginčai, kilę iš nuskendusiu laivų ir kitokių vertybių iškėlimo iš jūros dugno sandorių;
- 9) ginčai, kilę iš prekių krovos, laivų agentavimo, krovinių ekspedijavimo sandorių;
- 10) ginčai, kilę iš laivavedybos (locijos) ir kitokių laivybos paslaugų sandorių;
- 11) ginčai, kilę iš uostų, priplaukų ar kitokių vandens baseinų gilinimo, valymo ir kt. sandorių;
- 12) ginčai, kilę iš uostų ir jūrinių navigacinių įrenginių statybos ar remonto sandorių;
- 13) ginčai, kilę dėl atlyginimo žalos, patirtos dėl laivybos suvaržymų, laivų sulaikymo ar arešto;
- 14) ginčai, kilę iš teisinių santykių dėl laivo, jo keleivių ar gabenamo krovinių gelbėjimo;
- 15) ginčai, kilę dėl žalos, patirtos dėl žvejybos priemonių, uostų arba jūrinių navigacinių įrenginių gadinimo;
- 16) ginčai, kilę dėl atlyginimo žalos, patirtos dėl jūros arba uosto akvatorijos vandens užteršimo arba kitaip pakenkimo jūrinei ekosistemai;
- 17) ginčai, kilę iš kitokių jūrinio verslo (veiklos) sandorių ir nesutartinių (deliktinės atsakomybės ir kt.) su jūrine veikla susijusių civilinių-teisinių santykių, kurių išsprendimo teisė pagal ginčo šalių arbitražinius susitarimus deleguojama VTNKA specializuotam Jūrinio arbitražo teismui.

2.2. VTNKA Sekretariatui neteiktini ieškiniai išspręsti jūrinės veiklos ginčus, kurių sprendimo teisė pagal Lietuvos įstatymus, Europos Sąjungos teisės aktus arba sandorių šalių susitarimus priskirti valstybinių teismų arba kitokių (ne arbitražo) institucijų kompetencijai ir jurisdikcijai.

3. Teisinė prielaida ieškinio nagrinėjimui VTNKA specializuotame Jūrinio arbitražo teisme

3.1. Būtina ieškinio nagrinėjimui bet kuriame VTNKA administruojamame arbitražo teisme **teisinė prielaida** bet kokiam tarptautinio ar vidinio verslo (komerciniam) ginčui išspręsti yra **arbitražinis susitarimas**, kuris gali būti išreikštas sandorį įforminančiame kontrakte (komercinėje sutartyje) arba kitame su tuo sandoriu susijusiame dokumente įrašyta arbitražo išlyga, arba atskirai nuo pagrindinės verslo (komercinės) sutarties sudarytu arbitražiniu susitarimu, arba kitokia šalių valios išraiškos rašytine forma, arba atsakovo praktiniais (konkliudentiniais) veiksmais, bylojančiais apie jo sutikimą, kad ginčas būtų sprendžiamas VTNKA administruojamame arbitražo teisme.

3.2. Ūkio subjektams – tarptautinių jūrinio verslo sandorių dalyviams, pageidaujantiems, kad iš jų pasirašomų su užsienio partneriais kontraktų (komercinių sutarčių) kylančių ginčų išsprendimo teisė būtų deleguota Tarptautinio komercinio arbitražo (TKA) VTNKA administruojamam specializuotam Jūrinio arbitražo teismui, siūloma įrašyti juose (jose) šios rūšies verslo sandoriams taikytiną šią tipinę Jūrinio arbitražo teismo išlygą:

„Bet koks ginčas arba nesutarimas, kilęs iš šio kontrakto (sutarties) arba susijęs su juo ir nesureguliuotas tiesioginėmis šalių derybomis, mediacijos ar kitokio tarpininkavimo būdu, bus perduotas specializuotam Jūrinio arbitražo teismui, administruojamam VŠĮ Vilniaus tarptautinio ir nacionalinio komercinio arbitražo, galutinai išspręsti vadovaujantis UNCITRAL Tarptautinio komercinio arbitražo pavyzdiniame įstatyme ir Lietuvos arbitražo asociacijos patvirtintame LAA Tarptautinio komercinio arbitražo procedūros reglamente bei jo I Priede nustatyta jūrinio verslo ginčų nagrinėjimo tvarka“.

Anglų kalba:

“Any dispute or disagreement arising out of or in connection with this contract (agreement) and not resolved through direct negotiations of the parties or by means of mediation, shall be referred to the specialized Maritime Court of Arbitration, administered by the Vilnius International and National Commercial Arbitration, to fully resolve in accordance with the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration and in accordance with the LAA International Commercial Arbitration Rules of Procedure (as approved by the Lithuanian Arbitration Association) and the procedure in its Annex I on hearing international business disputes arising from marine commercial activity”.

Rusų kalba:

"Любой спор или разногласие, возникшее из настоящего контракта (договора) или связанное с ним и не урегулированное прямыми переговорами сторон, путём медиации либо иного посредничества, будет передано специализированному Морскому арбитражному суду, администрируемому Вильнюсским международным и национальным коммерческим арбитражом, для окончательного разрешения руководствуясь Типовым законом ЮНСИТРАЛ о международном торговом арбитраже и Регламентом процедуры ЛАА международного коммерческого арбитража, утверждённым Литовской арбитражной ассоциацией, а также положениями Приложения I к нему, устанавливающими порядок рассмотрение коммерческих споров, возникающих из предпринимательства в области морского хозяйства".

3.3. Esant bet kurios sandorio šalies (ypač užsienio partnerio) pageidavimui ir abipusiam sutarimui, vietoje aukščiau nurodytos tipinės išlygos, deleguojančios ginčo išsprendimo teisę vien tik VTNKA specializuotam Jūrinio arbitražo teismui, šios rūšies tarptautinio verslo sandorį įforminančiame kontrakte (sutartyje) gali būti įrašoma šio pavyzdžio alternatyvios (ieškovo pasirenkamos) arbitražo institucijos išlyga:

„Bet koks ginčas arba nesutarimas, kilęs iš šio kontrakto (sutarties) arba susijęs su juo ir nesureguliuotas tiesioginėmis šalių derybomis, mediacijos ar kitokio tarpininkavimo būdu, bus perduotas išspręsti ieškovo pasirinktai arbitražo institucijai, pagal joje galiojančią arbitražo procedūros reglamentą, arba perduotas specializuotam Jūrinio arbitražo teismui, administruojamam VŠĮ Vilniaus tarptautinio ir nacionalinio komercinio arbitražo, galutinai išspręsti vadovaujantis UNCITRAL Tarptautinio komercinio arbitražo pavyzdiniame įstatyme ir Lietuvos arbitražo asociacijos patvirtintame LAA Tarptautinio komercinio arbitražo procedūros reglamente bei jo I Priede nustatyta jūrinio verslo ginčų nagrinėjimo tvarka“.

Anglų kalba:

"Any dispute or disagreement arising out of or in connection with this contract (agreement) and not resolved through direct negotiations of the parties or by means of mediation, shall be referred to an arbitration institution selected by the claimant to resolve in accordance with its arbitration rules, or shall be submitted to the specialized Maritime Court of Arbitration, administered by the Vilnius International and National Commercial Arbitration, to fully resolve in accordance with the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration and in accordance with the LAA International Commercial Arbitration Rules of Procedure (as approved by the Lithuanian Arbitration Association) and the procedure in its Annex I on hearing international business disputes arising from marine commercial activity".

Rusų kalba:

"Любой спор или разногласие, возникшее из настоящего контракта (договора) или связанное с ним и не урегулированное прямыми переговорами сторон или путём медиации либо иного посредничества, будет передано в истцом выбранное арбитражное учреждение, для разрешения в соответствии с действующим в нём арбитражным регламентом, или передано специализированному Морскому арбитражному суду, администрируемому Вильнюсским международным и национальным коммерческим арбитражом, для окончательного разрешения руководствуясь Типовым законом ЮНСИТРАЛ о международном торговом арбитраже и Регламентом процедуры ЛАА международного коммерческого арбитража, утверждённым Литовской арбитражной ассоциацией, а также положениями Приложения I к нему, устанавливающими порядок рассмотрение коммерческих споров, возникающих из предпринимательства в области морского хозяйства".

3.4. Ūkio subjektams – Lietuvos vidinių jūrinio verslo sandorių dalyviams, pageidaujantiems, kad iš jų pasirašomų su vietiniais verslo partneriais sutarčių kylančių ginčų išsprendimo teisė būtų deleguota Nacionalinio komercinio arbitražo (NKA) VTNKA administruojamam specializuotam Jūrinio arbitražo teismui, siūloma įrašyti jose šios rūšies verslo sandoriams taikytiną šią tipinę VTNKA specializuoto Jūrinio arbitražo teismo išlygą:

„Bet koks ginčas arba nesutarimas, kilęs iš šios sutarties arba susijęs su ja ir nesureguliuotas tiesioginėmis šalių derybomis, mediacijos ar kitokio tarpininkavimo būdu, bus perduotas specializuotam Jūrinio arbitražo teismui, administruojamam VŠĮ Vilniaus tarptautinio ir nacionalinio komercinio arbitražo, galutinai išspręsti vadovaujantis Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatyme ir Lietuvos arbitražo asociacijos patvirtintame LAA Nacionalinio komercinio arbitražo procedūros reglamente bei jo I Priede nustatyta jūrinio verslo ginčų nagrinėjimo tvarka“.

3.5. Esant bet kurios arba abiejų vidinio jūrinio verslo sandorio šalių pageidavimui ir abipusiam sutarimui, vietoje aukščiau nurodytos (tipinės) specializuoto Jūrinio arbitražo teismo išlygos, sandorį įforminančioje sutartyje gali būti įrašoma šio pavyzdžio vietiniams jūrinio verslo sandoriams taikytina alternatyvios (ieškovo pasirenkamos) teismo ar arbitražo jurisdikcijos išlyga:

„Bet koks ginčas arba nesutarimas, kilęs iš šios sutarties arba susijęs su ja ir nesureguliuotas tiesioginėmis šalių derybomis, mediacijos ar kitokio tarpininkavimo būdu, bus perduotas išspręsti ieškovo pasirinktai teisminei institucijai: kompetentingam valstybiniam teismui arba specializuotam Jūrinio arbitražo teismui, administruojamam VŠĮ Vilniaus tarptautinio ir nacionalinio komercinio arbitražo, galutinai išspręsti vadovaujantis Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatyme ir Lietuvos arbitražo asociacijos patvirtintame

LAA Nacionalinio komercinio arbitražo procedūros reglamente bei jo I Priede nustatyta jūrinio verslo ginčų nagrinėjimo tvarka“.

3.6. Visų kitų VTNKA administruojamų specializuotų (specialios kompetencijos – energetikos, statybų, agroverslo, elektronikos-informatikos ir kt.) ir bendros kompetencijos arbitražo teismų arbitražinių išlygų, įrašomų į tarptautinio verslo kontraktus (sutartis) pavyzdines formas (lietuvių, anglų ir rusų kalbomis), taip pat pavyzdines formas arbitražo išlygų, įrašomų į vidaus verslo sutartis (lietuvių kalba), žiūrėti LAA-VTNKA svetainės www.vilniausarbitrazas.lt skirsnyje „Arbitražo išlygos“.

4. Bylos iškėlimo, nagrinėjimo ir sprendimo įvykdymo tvarka

4.1. Bendroji bylos iškėlimo ir nagrinėjimo VTNKA specializuotame Jūrinio arbitražo teisme tvarka tarptautinio jūrinio-komercinio verslo ginčui išspręsti aptarta TKA Reglamente ir jo I Priede, o bendroji tvarka analogiškam vidinio jūrinio verslo ginčui išspręsti aptarta NKA Reglamente ir jo I Priede.

4.2. VTNKA teikiamų paslaugų specifika, sprendžiant bet kokius verslo ginčus arbitražo *ad hoc* tvarka pagal UNCITRAL Arbitražo reglamentą yra aptarta tame UNCITRAL Reglamente ir jo „A“ ir „B“ prieduose.

4.3. Ieškinio pareiškimo sąlygos dėl vidinio piniginių-skolinių ginčo išsprendimo supaprastinto-pagreitinto arbitražinio proceso būdu (skolai išieškoti arbitražo teismo išduoto įsakymo pagrindu) ir jo išnagrinėjimo tvarka aptarta LR CPK XXIII skyriuje ir NKA Reglamente VI skirsnyje.

4.4. Vidinio ir tarptautinio jūrinio verslo ginčo sureguliuavimo galimybės mediacijos ar kitokios tarpininkavimo-taikinamosios procedūros būdu aptartos LAA Tarpininkavimo-sutaikinimo procedūros reglamente (žr. Žin., 2007, Nr.101-4143), LAA Verslo ginčų mediacijos centro veiklos taisyklėse, UNCITRAL Sutaikinimo reglamente (žr. LAA-VTNKA svetainės www.vilniausarbitrazas.lt skirsnyje „Mediacija“).

4.5. VTNKA administruojamų arbitražo teismų (bendros kompetencijos ir specializuotų) sprendimai, priimti dėl išspręstų vidinio verslo (komercinių) ginčų, Lietuvoje privalomai įvykdytini LR CPK ir LR KAI nustatyta tvarka, o analogiškai sprendimai, priimti dėl išspręstų tarptautinio verslo (komercinių) ginčų, užsienyje šiuo metu pripažįstami 156 valstybėse – Jungtinių Tautų (Niujorko) 1958 m. konvencijos „Dėl užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo ir vykdymo“ dalyvėse ir privalomai vykdytini toje Konvencijoje ir sprendimo vykdymo šalies nacionalinių teisės aktų nustatyta tvarka.